

3. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО.

УДК 342.9

Наталія Литвин,

к.ю.н., доцент, с.н.с.,

Університет Державної фіскальної служби

України, доцент кафедри адміністративного

права і процесу та митної безпеки

ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Досліджено суб'єкти інформаційних правовідносин. Окремо розглянуто органи Державної фіскальної служби України як суб'єкт інформаційних правовідносин. Зазначено, що участь суб'єктів владних повноважень в інформаційних правовідносинах має свої особливості, головною з яких є той факт, що основною передумовою для участі такого суб'єкта в інформаційних правовідносинах є його компетенція.

Ключові слова: Державна фіскальна служба України, інформація, інформаційні відносини, суб'єкти інформаційних правовідносин.

Литвин Н.

Органы Государственной фискальной службы Украины как субъект информационных правоотношений

Исследованы субъекты информационных правоотношений. Рассмотрены органы Государственной фискальной службы Украины как субъект информационных правоотношений. Отмечено, что участие субъектов властных полномочий в информационных правоотношениях имеет свои особенности, главной из которых является тот факт, что основной предпосылкой для участия такого субъекта в информационных правоотношениях является его компетенция.

Ключевые слова: Государственная фискальная служба Украины, информация, информационные отношения, субъекты информационных правоотношений.

Lytvyn N.

Bodies of the State fiscal service of Ukraine as a subject of information legal relations

The subjects of information legal relations are investigated in the scientific article. The authorities of the State Fiscal Service of Ukraine (next – SFS of Ukraine) as a subject of information legal relations are separately considered. It is noted that the participation of the subjects of power authorities in information legal relations has its peculiarities, the main of which is the fact that the main prerequisite for the participation of such a subject in the information legal relationship is his competence.

Keywords: the State Fiscal Service of Ukraine, information, information relations, the subjects of information legal relations.

На сьогодні у зв'язку з поширенням інформатизації у всьому світі та в Україні виникла ситуація, коли на практиці функціонує безліч суб'єктів, що мають безпосереднє відношення до потоків інформаційних ресурсів. При цьому багато хто з них є як суб'єктами управління, так, одночасно, і його об'єктами. Все це спонукає державу до впорядкування діяльності суб'єктів інформаційних правовідносин.

© Наталія Литвин, 2018

Суб'єкти інформаційних правовідносин – це фізичні або юридичні особи, у тому числі і держава, яким відповідно до чинного інформаційного законодавства надана можливість або здатність бути носіями прав і обов'язків в інформаційній сфері діяльності і вступати у конкретні інформаційно-правові відносини. Залежно від складності і характеру інформаційних правовідносин число суб'єктів може бути різне, але не менше двох, оскільки будь-які правовідносини – це відносини між конкретними особами, які працюють з інформацією, а відповідно, як мінімум, мають бути дві сторони, наділені правами і обов'язками в інформаційній сфері [1, с. 38–39]. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ дає чіткий перелік суб'єктів інформаційних відносин. Згідно з ч. 1. ст. 4 цього Закону ними є:

- фізичні особи;
- юридичні особи;
- об'єднання громадян;
- суб'єкти владних повноважень [2].

Згідно п. 7 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV, суб'єкт владних повноважень – це орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг [3]. Відзначимо, що поняття, яке застосовує КАС України є загальним для законодавства і його можна використати в аспекті нашого дослідження. Зважаючи на це, органи Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України), їх посадові та службові особи є суб'єктами владних повноважень, а отже, і суб'єктами інформаційних правовідносин.

У процесі виконання функцій держави та її завдань суб'єкти владних повноважень можуть виступати суб'єктами (учасниками) інформаційних правовідносин. При цьому участь суб'єктів владних повноважень в інформаційних правовідносинах має свої особливості, головною з яких є той факт, що основною передумовою для участі такого суб'єкта в інформаційних правовідносинах є його компетенція.

Компетенція, на нашу думку, полягає в системі повноважень і прав, які необхідні для впливу на суспільні відносини, що становлять предмети відання суб'єкта інформаційних правовідносин та здійснення функцій держави, покладених на нього. В інформаційних правовідносинах суб'єкти наділяються відповідними правами й обов'язками, які зумовлюють поведінку суб'єктів інформаційних правовідносин.

Зауважимо, що Концепція захисту інформації в ОДПС України, затверджена наказом ДПА України від 14.10.2006 р. № 549 встановлювала, що суб'єктами інформаційних відносин в податкових органах є:

- працівники податкових органів;
- фізичні та юридичні особи – платники податків;
- державні організації, установи, підприємства України;
- інші держави, їх громадяни та юридичні особи;
- міжнародні організації та особи без громадянства [4].

Таким чином, враховуючи класифікацію, зазначену в Концепції захисту інформації в ОДПС України, та екстраполюючи її на ДФС України, ми можемо констатувати, що інформаційні відносини виникають, розвиваються та змінюються між:

- структурними підрозділами ДФС України;
- державними органами та ДФС України;
- платниками податків та ДФС України;
- громадськістю та ДФС України;
- ДФС України та засобами масової інформації.

ДФС України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску [5]. ДФС України є носієм прав і обов'язків в інформаційній сфері і вступає в інформаційно-правові відносини. Тобто держава наділила податкові та митні органи в особі ДФС України необхідною правосуб'єктністю (інформаційними правами та обов'язками). У сфері діяльності органів ДФС України це виявляється у правових підставах отримання податкової та митної інформації, серед яких основне місце належить інформації про платників податків і зборів, її зберігання, перевірка, аналіз, використання, надання доступу до публічної інформації тощо [6, с. 45]. ДФС України є унікальним суб'єктом інформаційних правовідносин,

що насамперед пов'язано з тими функціями, які виконує даний орган державної влади, а по-друге, – з видом інформації, яка надходить до податкових та митних органів та використовується ними. При цьому, незважаючи на те, що всі фіскальні органи здійснюють діяльність, тією чи іншою мірою пов'язану з інформацією та інформаційними ресурсами, у складі ДФС України утворені спеціальні підрозділи, які здійснюють управління інформаційними ресурсами на постійній основі, тобто здійснюють діяльність, пов'язану з обробкою інформації та зберіганням, розпорядженням та використанням інформаційних ресурсів. Це, зокрема:

- Департамент охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації;
- Департамент інформаційних технологій;
- Інформаційно-довідковий департамент.

З урахуванням останніх законодавчих змін, на сьогодні на ці департаменти покладені такі завдання:

1. Департамент охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації.

Основним завданням Департаменту охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації є: організація, здійснення та контроль заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації в апараті Державної фіскальної служби України та її територіальних органах.

2. Департамент інформаційних технологій.

Основними завданнями департаменту є:

- реалізація в органах ДФС державної політики у сфері інформаційних технологій;
- забезпечення розвитку, впровадження і технічного супроводження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій в державній митній та податковій справі, у межах компетенції автоматизація митних та податкових процедур, контроль за повнотою та правильністю виконання митних формальностей, впровадження електронних сервісів для суб'єктів господарювання;
- забезпечення формування та ведення реєстрів, банків та баз даних;
- забезпечення обміну документами та інформацією з органами державної влади, державними органами іноземних держав, зокрема, митними та правоохоронними, міжнародними договорами України;
- інформаційно-аналітичне забезпечення ДФС та автоматизація її діяльності.

3. Інформаційно-довідковий департамент.

Це спеціалізований департамент на який покладені такі основні завдання:

- надання фізичним та юридичним особам консультацій з питань оподаткування, державної митної справи, єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за додержанням якого покладено на ДФС, за допомогою Баз знань, розміщеної в Інформаційній системі ІДД ДФС;
- надання фізичним та юридичним особам інформаційно-довідкових послуг з питань оподаткування, державної митної справи, єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за додержанням якого покладено на ДФС, за допомогою Баз знань та інших офіційних джерел інформації;
- інформування фізичних та юридичних осіб про зміни та доповнення, внесені до нормативно-правових актів з питань оподаткування, державної митної справи, сплати єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за додержанням якого покладено на ДФС;
- формування та підтримка в актуальному стані Баз знань;
- наповнення Загальнодоступного інформаційно-довідкового ресурсу, розміщеного на офіційному веб-порталі ДФС, та підтримка його в актуальному стані;
- організація роботи сервісу ДФС «Пульс»;
- організація роботи та надання послуг електронного цифрового підпису органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам на всій території України;
- організація роботи зі зверненнями, що надійшли з державної установи «Урядовий контактний центр»;
- ведення єдиної бази індивідуальних податкових консультацій, забезпечення оприлюднення на офіційному веб-порталі ДФС реєстру індивідуальних податкових консультацій та його оновлення.

Крім зазначених спеціальних підрозділів, які здійснюють управління інформаційними ресурсами на постійній основі, в складі апарату ДФС України та територіальних управлінь ДФС існує велика кількість підрозділів здійснюючих інформаційну, інформаційно-ресурсну та інформаційно-аналітичну діяльність на загальних підставах. Наприклад, у складі Управління обслуговування платників ГУ ДФС у Хмельницькій

області функціонує Відділ організації розгляду звернень та забезпечення доступу до публічної інформації, роботи Центрів обслуговування платників та надання адміністративних послуг, електронних сервісів та звітності; у складі Юридичного управління – Відділ інформаційно-аналітичної роботи та правового забезпечення; у складі Управління погашення боргу – Відділ інформаційно-аналітичного забезпечення та перенесення термінів сплати платежів, організації стягнення боргу та роботи з безхазяйним майном; у складі Оперативного управління – Сектор діловодства та захисту інформації та Оперативно-аналітичний сектор тощо.

За обставин, що склалися в економіці країни, особливого значення набуває інформаційно-аналітична діяльність органів ДФС України. До основних напрямів інформаційно-аналітичної діяльності у фіскальних органах можна віднести такі:

1) розробка і впровадження нових та експлуатація існуючих інформаційних систем з метою комплексного інформаційно-аналітичного забезпечення службової діяльності;

2) інформування органів державної влади про результати та проблеми протидії податковим правопорушенням, підготовка пропозицій щодо внесення змін та доповнень до чинного законодавства.

Стосовно першого напрямку важливу роль відіграє вдосконалення правового регулювання інформаційно-аналітичного забезпечення в органах ДФС України. Воно створює основу для:

– безперешкодного отримання співробітниками структурних підрозділів податкових органів інформації, необхідної для здійснення аналітичних досліджень, спрямованих на вироблення ефективних управлінських рішень та вирішення завдань, покладених на органи ДФС України;

– ефективного функціонування інформаційного обліку, забезпечення його повноти, вірогідності, актуальності, комплексності та системності;

– створення багатоцільових інформаційно-аналітичних систем у органах ДФС України;

– впровадження новітніх методів у сучасне інформаційно-аналітичне забезпечення в органах ДФС України та ін.

Відносно другого напрямку зазначимо, що одним із головних завдань інформаційно-аналітичної діяльності в органах ДФС України є інформування органів державної влади про результати, проблеми та методи протидії податковим правопорушенням, що передбачає здійснення наступних проблемно-цільових досліджень:

- виявлення й оцінка загроз економічній безпеці держави в податковій та бюджетній сферах;
- моделювання і прогнозна оцінка впливу на криміногенну ситуацію підготовлених до реалізації чи реалізованих державними органами рішень у сфері оподаткування;

- виявлення основних факторів, що визначають оперативну ситуацію в сфері оподаткування;

- виявлення основних тенденцій розвитку злочинності у сфері оподаткування та її взаємозв'язків з іншими видами злочинів;

- виявлення характерних способів та схем здійснення податкових правопорушень;

- виявлення найбільш криміногенних зон у галузях і видах господарської діяльності;

- вивчення факторів і механізмів утворення тіньової економіки та оцінка її обсягів;

- вивчення каналів і способів приховування об'єктів оподаткування у процесі зовнішньоекономічної діяльності та вироблення рекомендацій з повернення прихованих коштів;

- дослідження соціально-економічних наслідків порушень податкового законодавства;

- вироблення рекомендацій щодо попередження порушень податкового законодавства та ін.

Аналіз структури та повноважень окремих структурних підрозділів ДФС України дозволяє узагальнити, що, по-перше, питання інформаційного забезпечення різних функціональних напрямів діяльності податкових та митних органів визнаються важливими та актуальними і через це створюється значна кількість різних інформаційних відділів, управлінь, департаментів; по-друге, інформація, яка використовується в тому чи іншому функціональному підрозділі, незважаючи на власну специфіку, не завжди є настільки особливою, щоб не було можливості її уніфікувати та зберігати централізовано; по-третє, існування значної кількості різних підрозділів, роботи з інформацією ускладнює процедуру отримання необхідної та корисної інформації для відповідного суб'єкта, крім того, в компетенціях цих підрозділів зустрічаються повторення та дублювання [1, с. 46–47]. Завдяки своїм структурним підрозділам ДФС України збирає, зберігає та поширює інформацію, здійснює різноманітні інформаційні процеси та використовує інформаційні ресурси, а отже, є суб'єктом інформаційних правовідносин. Безперервна циркуляція інформації між структурними елементами системи ДФС України, між системою та зовнішнім реципієнтом є неодмінним атрибутом ефективної податкової системи [7, с. 3]. ДФС України, будучи суб'єктом інформаційних право-

відносин, наділена відповідними правами та обов'язками. Серед найважливіших прав органів ДФС України можна виокремити право одержувати (виробляти, здобувати), використовувати, поширювати та зберігати податкову та митну інформацію в електронній та паперовій формі. Право на отримання інформації є базовим серед усіх інших прав, якими наділені фіскальні органи.

Необхідно зазначити, що інформація, яка використовується з метою оподаткування, може бути отримана фіскальними органами як із внутрішніх джерел у порядку інформаційного обміну серед суб'єктів інформаційних відносин у цих органах, так і в рамках міжнародного обміну. Між Україною та іншими державами укладено угоди про правову допомогу в різних сферах. Окремі з них безпосередньо спрямовані на досягнення співпраці правоохоронних та контролюючих органів у справі виявлення, попередження і припинення податкових та митних правопорушень, а також у справі запобігання ухиленню від сплати податків. Кожна з цих угод передбачає різні форми інформаційного обміну між контролюючими органами України та інших держав, які виступають сторонами в даних договорах.

Від фіскальних органів платники податків мають право отримувати наступну інформацію: про податки та збори, а також про нормативно-правові акти, що їх регулюють; про порядок обліку та сплати податків та зборів, свої права та обов'язки, повноваження контролюючих органів та їх посадових осіб щодо здійснення податкового та митного контролю.

Таким чином, у якості суб'єкта інформаційних правовідносин органи ДФС України зобов'язані:

- поважати інформаційні права інших суб'єктів інформаційних правовідносин;
- використовувати отриману інформацію згідно з нормами законодавства;
- забезпечувати дотримання принципів інформаційних правовідносин;
- забезпечувати доступ до інформації усім споживачам на умовах, передбачених Законом України

«Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI, зберігати її й надавати державним органам у передбаченому законом порядку;

- компенсувати шкоду, заподіяну порушеннями законодавства про інформацію.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що процес інтеграції України до Європейського Союзу вимагає здійснення системних і якісних соціально-економічних, політичних, правових та фінансових перетворень в державі. Зазначений процес досить складний і довготривалий, оскільки Україна заради досягнення кінцевої мети повинна забезпечити не лише якісно новий рівень життя громадян, а й створити необхідні умови для формування інвестиційної привабливості бізнес-середовища та виходу економіки нашої країни з кризового стану. Прагнення до Євроінтеграції та забезпечення виконання ключових ініціатив Уряду не може бути досягнуте без належної діяльності органів державної влади, одним із яких є Державна фіскальна служба України. Виконуючи покладені на неї функції та обов'язки, ДФС України виступає суб'єктом інформаційних правовідносин збираючи, зберігаючи та поширюючи інформацію. Ми встановили, що ДФС України є унікальним суб'єктом інформаційних правовідносин, що насамперед пов'язано з тими функціями, які виконує даний орган державної влади, а по-друге, – з видом інформації, яка надходить до фіскальних органів та використовується ними у вигляді інформаційних ресурсів. Крім цього, незважаючи на те, що всі податкові органи здійснюють діяльність, тією чи іншою мірою пов'язану з інформацією та інформаційними ресурсами, у складі ДФС України утворені спеціальні підрозділи, які здійснюють управління інформаційними ресурсами на постійній основі, тобто здійснюють діяльність, пов'язану з обробкою інформації та її зберіганням, розпорядженням і використанням інформаційних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Рекуненко Т. О. *Адміністративно-правові засади управління інформаційними ресурсами органів Державної податкової служби України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Т. О. Рекуненко.* – К., 2012. – 205 с.
2. *Про інформацію* : Закон України № 2657-XII від 02.10.1992 р. (редакція 2011 року) // *Відомості Верховної Ради України*, 1992. – № 48. – Ст. 650.
3. *Кодекс адміністративного судочинства України № 2747-IV від 06.07.2005 р.* // *Відомості Верховної Ради України*, 2005. – № 35–36. – № 37. – Ст. 446.
4. *Концепція захисту інформації в ОДПС України, затверджена Наказом Державної податкової адміністрації України № 549 від 14.10.2006 р. Дата оновлення: 14.10.2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mk.sfs.gov.ua/data/files/172055> (дата звернення: 13.05.2018).*
5. *Положення про Державну фіскальну службу України, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236. Дата оновлення : 27.08.2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF> (дата звернення : 05.01.2018).*

6. Мороз Д. О. *Адміністративно-правові засади діяльності податкової міліції як суб'єкта інформаційних відносин в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Д. О. Мороз.* – Ірпінь, 2016. 200 с.
7. Бамбізов Є. Є. *Державна фіскальна служба України як суб'єкт інформаційних відносин / Є. Є. Бамбізов // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – Вип. 78. – С. 3–8.*

References

1. *Rekunenko, T. O. (2012). Administratyvno-pravovi zasady upravlinnya informatsiynymy resursamy orhaniv Derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby Ukrainy [The administrative and legal principles of management of information resources of the bodies of the State Tax Service of Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [In Ukrainian].*
2. *Pro informatsiyu. Zakon Ukrainy [About information: Law of Ukraine]. (02 of October, 1992). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].*
3. *Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy [The Code of Administrative Judicial Procedure of Ukraine]. (06 of July, 2005). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].*
4. *Kontseptsiya zakhystu informatsiyi v ODPS Ukrainy, zatverdzhena Nakazom Derzhavnoyi podatkovoyi administratsiyi Ukrainy [The concept of information protection in the ODPS of Ukraine, approved by the Order of the State Tax Administration of Ukraine]. (14 of October, 2006). (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://mk.sfs.gov.ua/data/files/172055> [in Ukrainian].*
5. *Polozhennya pro Derzhavnu fiskal'nu sluzhbu Ukrainy, zatverdzheno Postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrainy [The Regulations on the State Fiscal Service of Ukraine, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (21 of May, 2014). (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF> [in Ukrainian].*
6. *Moroz, D. O. (2016). Administratyvno-pravovi zasady diyal'nosti podatkovoyi militsiyi yak sub'yekta informatsiynykh vidnosyn v Ukraini Irpin' [The administrative and legal principles of the activity of the tax militia as a subject of information relations in Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis. [in Ukrainian].*
7. *Bambizov, Ye. (2017). Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrainy yak sub'yekt informatsiynykh vidnosyn. [State fiscal service of Ukraine as a subject of information relations]. Aktual'ni problemy derzhavy i prava: zb. nauk. pr. – Actual problems of state and law: Sb. sciences Odessa Ave. Odesa: Vydavnychyy dim «Hel'vetyka», 78, 3 – 8 [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції 26.05.2018.